

ВПЕВНЕНІСТЬ У СОБІ ОСІБ З РІЗНОЮ СХИЛЬНІСТЮ ДО ЗАЗДРОСТІ

У статті розглядаються результати теоретико-емпіричного дослідження впевненості у собі осіб з різною специфікою схильності до переживання заздрості. Здійснена спроба виділити психологічні характеристики заздрісних та незаздрісних осіб.

Ключові слова: заздрість, заздрісність, «заздрість-неприятнь», «заздрість-зневіра», впевненість в собі, невпевненість, самовпевненість.

Постановка проблеми. Ера вільного інформаційного доступу відкрила величезний простір для міжособистісних і соціальних порівнянь, породженням яких стало все більше розповсюдження феномену «заздрість». У світі телебачення, глянцевого журналістики, реклами, інтернету постійно з'являється безліч стимулів, що спонукають до заздрості та конкуренції. ЗМІ нав'язують обов'язкові атрибути життєвого успіху, не досягнувши яких, людина може відчувати себе неповноцінною. Особистості з різною самооцінкою та впевненістю в собі можуть по-різному реагувати на означені стимули. Але очевидно, що значна різниця у рівні достатку, особистої свободи, якості життя на практиці за рівних прав та можливостей у теорії призводить до підвищення у суспільстві різних проявів заздрості.

Метою даної статті є викладення результатів теоретико-емпіричного дослідження впевненості в собі осіб з різною специфікою схильності до переживання заздрості.

Аналіз філософської, соціологічної та психологічної літератури з даної проблематики показав складність та багатогранність самого феномену, що визначає різноманітність психологічних підходів до його дослідження. Залежно від позицій дослідників заздрість розглядалася як переживання (К.К. Муздибаєв, О.П. Саннікова, О.В. Золотухіна-Аболіна, О.Р. Бондаренко), емоційний стан (Л.О. Карпенко, О.В. Петровський), почуття (Г.М. Бреслав, В. Лейбін), неприязнь, вороже ставлення (Мк. Даугалл, В.О. Лабунська, Р.М. Шаміонов, Т.В. Бескова), агресивне прагнення (А. Адлер, М. Кляйн), особлива форма тривоги (К. Хорні, А. Ребер), особлива форма фрустрації (Е. Фромм, І.Б. Котова, Л.С. Архангельська), захисна реакція (А.Д. Розенблатт, Н.В. Дмитрієва), прояв нарцисизму (З. Фрейд, М. Кляйн, Г. Розенфельд, Х. Сегал), прояв неповноцінності (А. Адлер, У. Лукан), прояв мотивації досягнення (М.Г. Ярошевський, С.Ю. Головін, Л.С. Архангельська, О.Є. Соколова), особистісна риса (М.М. Д'яченко, Л.О. Кандибович), прояв незрілості особистості (Ю.В. Щербатих) тощо.

Слід зазначити, що у психологічних дослідженнях, спрямованих на вивчення феномена заздрості, існують різні погляди стосовно її чинників, структури, проявів та функцій. Це знаходить своє відображення в різноманітті визначень поняття «заздрість», наприклад: «це почуття досади, викликане благополуччям, успіхом іншого» [6]; «заздрість є неприязнюворожим почуттям, виникаючим, коли індивід не має того, чим володіє інша людина і пристрасно бажає мати цей предмет (цю якість, це досягнення, цей ус-

піх)...» [8, с.3]; «прояв мотивації досягнення, за якої чийсь реальні чи уявні переваги у надбанні соціальних благ сприймаються суб'єктом як загроза цінності «Я» і супроводжуються афективними переживаннями та діями» [3]; «це реакція на нерівність людей за дефіциту власної самооцінки, пов'язана з почуттям безсилля і беспорядності» [1] тощо.

К.К. Муздибаєв вважає, що заздрість різноманітна і багатогранна, може проявлятися на різних рівнях: на рівні свідомості (як виявлення свого більш низького становища), на рівні емоційного переживання (почуття досади, роздратування або злості через таке положення), на рівні поведінки (руйнування, усунення предмета заздрості) [8, с.5]. Таким чином, заздрість - збиткове почуття, яке намагається заповнити порожнечу або який-небудь особистісний недолік, відсутність світоглядної, психологічної рівноваги і гармонії. Частіше вона з'являється на ґрунті внутрішніх комплексів: страхів, невпевненості, сумнівів [8, с.12].

І.Б. Котова, зазначає, що заздрість виникає тоді, коли здійснюється «інфляція Я» за рахунок прагнення до певного ідеалу, але без урахування власних можливостей. У таких умовах може виникати стан фрустрації, а потім депресії або туги, оскільки неможливість володіння ідеалом порівняна з його втратою. Це супроводжується падінням самооцінки [4].

Т.В. Бескова визначає заздрість як ставлення до іншої людини, зумовлене суб'єктивною оцінкою її переваги в значущих сферах, яке супроводжується комплексом негативних емоцій, зниженням самооцінки і бажанням нівелювати цю перевагу. При цьому виділяється два типи заздрісного реагування на переваги іншого: 1) заздрість-неприятнь, під час переживанні якої домінують почуття озлобленості, гніву, роздратування, ненависті, спрямовані на того, хто домігся більшого; 2) заздрість-зневіра, що супроводжується почуттями образи, досади, смутку, відчаю, пусковим механізмом якої є відчуття «незаслуженої неперекорної обділеності» [2, с.46].

Спираючись на літературні джерела з означеної проблематики, можна розрізнити заздрість як адекватну або неадекватну реакцію, яка виникає в певних ситуаціях, і заздрісність як стійку рису особистості. Схильним до переживання заздрості є той, хто часто або постійно, свідомо чи несвідомо заздрить іншим; той, хто схильний заздрити всьому.

За даними деяких досліджень одним з пускових механізмів заздрості може стати невпевненість в собі

у поєднанні з великими амбіціями [2, 4, 7]. Внутрішньоособистісне протиріччя, що веде до виникнення заздрості, за А. Адлером, знаходиться між відчуттям «меншовартості» і прагненням до переваги [1]. Б. Спіноза вважав, що заздрість особливо відчують люди, охоплені «зарозумілістю» (ті, що ставлять себе вище за інших), які знаходять задоволення в безсиллі інших, а також люди, охоплені «самоприниженням» (ті, що мають помилкову думку про себе, що вони нижче за інших) [12].

Спираючись на вищесказане, можна припустити, що схильність до переживання заздрості може бути пов'язана з впевненістю в собі.

Впевненість у собі – «переживання людиною своїх можливостей як адекватних тим завданням, що перед нею стоять у житті, так і тим, які вона сама перед собою ставить. Впевненість в собі у будь-якому виді діяльності має місце в тих випадках, коли самооцінка людини в цьому виді діяльності відповідає її реальним можливостям. Якщо самооцінка вище або нижче реальних можливостей, має місце відповідно самовпевненість або невпевненість у собі», які надалі можуть закріпитися у стійку особистісну рису [6, с.387]. Спираючись на дане визначення, можна зазначити, що самовпевнена людина скоріше за все має неадекватно завищену самооцінку та нереалістичний рівень зазіхань, тобто переоцінює себе та свої можливості.

В.Г. Ромек під впевненістю в собі розуміє власність особистості, ядром якої виступає позитивна оцінка індивідом власних навичок і здібностей як достатніх для досягнення значимих для нього цілей та задоволення його потреб. При цьому зазначає, що для формування впевненості в собі має значення не стільки об'єктивний життєвий успіх, статус, гроші тощо, скільки суб'єктивна позитивна оцінка результатів власних дій і оцінки, які слідує з боку значущих людей. Позитивні оцінки наявності та ефективності власних навичок і здібностей визначають соціальну сміливість у постановці нових цілей і визначенні завдань, а також ініціативу, з якою людина береться за їх виконання [9].

Отже, на сучасному етапі в психології сформувався уявлення про впевненість в собі як про комплексну характеристику людини, що включає в себе певні емоційні (низький рівень соціальних страхів і тривожності), поведінкові (розвинуті здібності та навички соціальної поведінки) та когнітивні компоненти (віра в «самоефективність», віра в можливість контролювати обставини життя, адекватна самооцінка).

Впевненість у собі за В.Г. Ромеком – це прийняття своїх дій, рішень, навичок як правильних і доречних (тобто прийняття себе). Упевнені в собі особистості здатні висловлювати свої почуття без агресії і образливого переважання над іншими. Впевнена у собі людина зазвичай спокійна і врівноважена, їй немає потреби щось доводити собі й оточуючим (на відміну від самовпевнених). Невпевнені ж у собі особистості дуже залежні від оцінок оточуючих, їм властива три-

вожність, сором'язливість, нерішучість та соціальні страхи (страх нових ситуацій, страх перед авторитетами, страх критики), вони часто зазнають труднощів у спілкуванні, проявляють несамостійність у прийнятті рішень, страждають від нереалізованості своїх бажань і потреб тощо [10].

Організація та методики дослідження

Для діагностики рівня впевненості в собі у даному дослідженні використовувався тест «Впевненість в собі» В.Г. Ромека, що має три шкали: соціальну сміливість, ініціативу в соціальних контактах та загальну впевненість [10, с.87-108]. Для діагностики схильності до переживання заздрості була використана «Методика дослідження заздрісності особистості» (МІЗЛ) Т.В. Бескової [2, с.42-47], що складається з двох шкал: «заздрісності-неприятні» і «заздрісності-зневіри», призначення яких – виявлення домінуючих станів, емоцій і способів поведінки суб'єкта заздрості.

Дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. В ньому брали участь слухачі денної та заочної форм навчання ВПК «Психологія» віком від 25 до 45 років у кількості 50 осіб. Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою якісного аналізу: методу «асів» і «профілів» [11]. На основі виділених у методиці Т.В. Бескової типів заздрості з даного контингенту було виділено 4 групи досліджуваних, які включають представників таких типів: 1) група осіб з домінуванням реакції «заздрість-неприятні», 2) група осіб з домінуванням реакції «заздрість-зневіра», 3) група досліджуваних з максимальною загальною заздрісністю, 4) група досліджуваних з мінімальною загальною заздрісністю. Попередньо був проведений кореляційний аналіз, що дозволило перейти до якісного аналізу.

Результати та їх обговорення

На рис. 1 зображені профілі показників впевненості в собі осіб з різною специфікою схильності до переживання заздрості.

Значення кожного показника у профілі є середнє арифметичне значення конкретного показника, яке отримане представниками групи, що досліджується. На осі ОХ відкладено показники впевненості в собі, на осі ОУ – проценти. Середня лінія ряду проходить через 50-й перцентиль. Ступінь вираженості того чи іншого показника визначається за його відхиленням від середньої лінії ряду. Значення, розташовані у просторі вище середньої лінії ряду (50-75 перцентиль), характеризують тенденцію до позитивного полюсу параметру, що аналізується. Вище 75-го перцентилья розташовуються значення, що характеризують високу ступінь вираженості показників, що розглядаються. Значення показників нижче середньої лінії ряду (50-25 перцентиль) свідчать про тенденцію до від'ємного полюсу діагностованого параметру, тобто про слабку його вираженість або ж відсутність вираженості показника (нижче 25-го перцентилья).

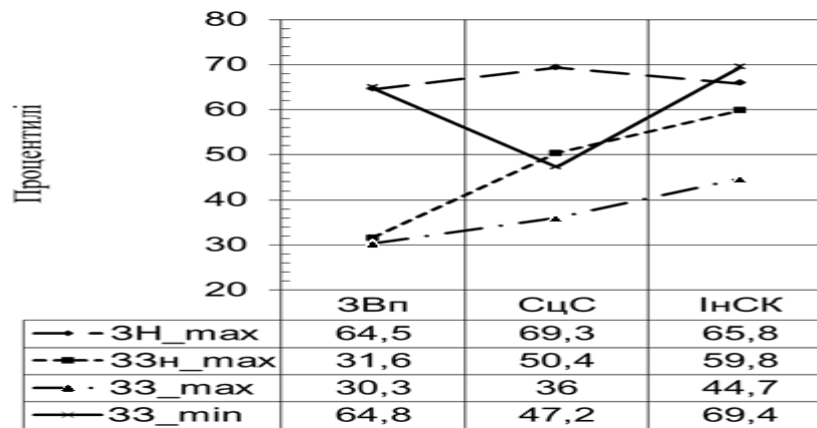

Рис. 1 Профілі показників впевненості в собі груп досліджуваних з різною схильністю до переживання заздрості.

Примітка: 3Вп – загальна впевненість в собі, СцС – соціальна сміливість, ІнСК – ініціатива в соціальних контактах, 3Н_max – домінування реакції «заздрість-неприятність», 33н_max – домінування реакції «заздрість-зневіра», 33_max – максимальна загальна заздрісність, 33_min – мінімальна загальна заздрісність.

Спочатку розглянемо кожний профіль окремо, а потім здійснимо порівняльний аналіз отриманих профілів.

Профіль групи осіб з домінуванням реакції «заздрість-неприятність» (3Н_max) розташований у просторі вище середньої лінії ряду в третьому квартилі розподілу (діапазон 60-70 процентилі), що свідчить про тенденцію до високої вираженості усіх показників впевненості в собі у представників даної групи. Точка, що має найбільше відхилення від середньої лінії ряду даного профілю – показник соціальної сміливості (СцС – 69,3). Це означає, що представників даної групи можна охарактеризувати як сміливих, активних, комунікабельних, з можливою схильністю до ризику. Отриманий результат узгоджується з думкою К.К. Муздибаєва, про те, що «заздрість – це конкурентне почуття, орієнтоване на володіння і домінування» [7, с.37]. Наявність тенденції до високого рівня загальної впевненості у суб'єктів «заздрість-неприятність» можна пояснити тим, що можливо це і є та самовпевненість, про яку говорили деякі дослідники [6].

Т.В. Бескова вказує, що у суб'єкта «заздрість-неприятність» домінують агресивні почуття роздратування, озлобленості, гніву, іноді ворожості та ненависті, спрямовані на того, хто домігся більшого. Для нього є характерним бажання перевершити суперника у будь-який спосіб. Причому він може бути задоволений основними сферами своєї життєдіяльності, однак, усвідомлення того, що хтось своїми успіхами і досягненнями перевершив його власні надбання та здобутки, виразно породжує негативні емоції [2, с.46].

Профіль групи осіб з домінуванням реакції «заздрість-зневіра» (33н_max) є неоднорідним. Виділяються як показники, розташовані дещо вище середньої лінії ряду (СцС – 50,4; ІнСК – 59,8), так і показник, який має тенденцію до від'ємного полюсу діагностованого параметра (3Вп – 31,6). Ці дані вказують на те, що у представників даної групи існує тенденція

до слабкої вираженості загальної впевненості в собі, але вони достатньо ініціативні та проявляють середню соціальну сміливість.

У цілому суб'єкт «заздрість-зневіра», за Т.В. Бесковою, характеризується невпевненістю, схильністю до переживання досади, образи, смутку, відчаю, відсутністю надії; він може відчувати себе обділеним та безсилим що-небудь змінити [2, с.46]. Важливо відмітити, що весь спектр емоцій, які супроводжують переживання «заздрість-зневіра» спрямовані не на конкретний об'єкт чи предмет заздрості, а скоріше на «несправедливий світ» у цілому. В.А. Лабунська в цьому зв'язку зазначає: «Безнадія і заздрість – це супутники, що йдуть, взявшись за руки. Але як заздрість, так і безнадійність можуть існувати незалежно один від одного, а часом заздрість у самих руйнівних формах може супроводжуватися надією на успіх, на визнання, безкарність» [5].

Аналізуючи профіль групи з максимальною загальною заздрісністю (33_max), можна зробити висновок, що всі його значення розташовані у просторі нижче середньої лінії ряду, що свідчить про слабку ступінь вираженості показників впевненості в собі у представників даної групи. Найбільше відхилення від середньої лінії ряду даного профілю має показник загальної впевненості (3Вп – 30,3), що вказує на незадоволеність суб'єкта заздрісності рівнем своїх навичок, здібностей та можливостей. Це також може означати, що такі особи болісно переживають ситуації, коли їх оцінюють та емоційно гостро реагують на невдачі.

Високу вираженість загальної заздрісності за Т.В. Бесковою мають ті, хто схильний до переживання заздрості обох типів. Отримані дані певною мірою підтверджують думки дослідників заздрості про те, що стійка заздрісність часто супроводжується негативним самовідчуттям, замкнутістю, підозрілістю, озлобленістю, нещирістю й соціальною ізоляцією. Патологічний заздрісник постійно захищається від світу,

який здається йому ворожим. Часто він жаліє себе і ненавидить оточуючих [7].

Четвертий профіль – профіль групи з мінімальною загальною заздрісністю (33_min). На ньому візуалізується рівень загальної впевненості вище середньої лінії ряду (ЗВп – 64,8), показник соціальної сміливості знаходиться трохи нижче середньої лінії ряду (СцС – 47,2), а найбільше відхилення в даному профілі має показник ініціативності в соціальних контактах (ІнСК – 69,4) з тенденцією до додатного полюсу діагностованого параметра, що вказує на переважно позитивний емоційний фон у соціальних контактах та готовність до співпраці.

Ці дані певною мірою підтверджують те, що особистості, які рідко заздять іншим, характеризуються природністю, відкритістю, доброзичливістю, ініціативністю та контактністю. Також означені особи позитивно оцінюють власні навички і здібності, мають адекватну самооцінку та не відчувають потреби щось доводити собі й оточуючим, адже «заздрість рідше виникає у незалежної, самодостатньої, неупередженої особистості, захопленої власними справами» [8, с.12].

Отже, кожний профіль характеризується певним сполученням показників впевненості в собі, де перевага певних показників не тільки розкриває специфіку кожного профілю, але й дає можливість виявити їхні відмінності між собою.

Слід зазначити, що всі профілі виділених груп осіб відповідають другому і третьому квартилям розподілу (від 26 до 75 центилей), що свідчить про те, що у даній вибірці показники впевненості в собі представників означених груп знаходяться у просторі середніх значень. Тому в даній статті говориться про додатні чи від'ємні тенденції до відповідних полюсів параметрів, аналізуються.

У результаті проведеного дослідження емпірично встановлено, що в рамках даної вибірки найвищий показник загальної впевненості у собі (64,8) мають особистості з мінімальною загальною заздрісністю, а також особистості з максимальним показником реакції «заздрість-неприятель» (64,5). Найнижчий показник загальної впевненості (30,3) мають особистості з максимальним показником загальної заздрісності.

За результатами порівняння профілів встановлено, що найбільш соціально сміливими (69,3) у рамках даної вибірки є особистості зі схильністю до переживання

«заздрість-неприятель», а менш соціально сміливими (36) є особистості з високою схильністю до загальної заздрісності.

Емпірично доведено, що найбільш ініціативними в соціальних контактах (69,4) є особистості з мінімальним рівнем загальної заздрісності, а також ті, хто схильний до частого переживання «заздрість-неприятель» (65,8). Меншу ініціативу в соціальних контактах (44,7) проявляють особистості з максимальним рівнем загальної заздрісності.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного теоретико-емпіричного дослідження, можна зробити такі узагальнення:

1. У даній роботі розрізняється заздрість як адекватна або неадекватна реакція, що виникає в певних ситуаціях, і заздрісність як стійка риса особистості. Заздрість у якості більш або менш стійкої реакції Т.В. Бескова розглядає як ставлення до іншої людини, зумовлене суб'єктивною оцінкою її переваги в значущих сферах, яке супроводжується комплексом негативних емоцій, зниженням самооцінки і бажанням нівелювати цю перевагу.

2. Для дослідження впевненості в собі у осіб з різною специфікою схильності до переживання заздрості були використані такі прийоми: «Методика дослідження заздрісності особистості» (МІЗЛ) Т.В. Бескової та тест «Впевненість в собі» В.Г. Ромека.

3. Результати якісного аналізу показали, що заздрісні особи з домінуванням реакції «заздрість-неприятель» демонструють високий рівень соціальної сміливості та достатньо високий рівень ініціативи у соціальних контактах, а особи з домінуванням реакції «заздрість-зневіра» мають низький рівень загальної впевненості та середній рівень соціальної сміливості. В цілому ж у особистостей, схильних до переживання заздрості, виявлений достатньо низький рівень впевненості в собі. Незаздрісні особи у рамках даної вибірки навпроти, мають виражену загальну впевненість та ініціативність у соціальних контактах.

4. Отримані дані підтверджують припущення про те, що схильність до переживання заздрості може бути у осіб з різною мірою впевненості в собі. Подальшого наукового пошуку потребує дослідження зв'язку схильності до переживання заздрості з самооцінкою та самоставленням особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адлер А. Наука жить / Альфред Адлер; [Пер. с англ.]. – Киев, Port-royal, 1997. – С. 56-60.

2. Бескова Т. В. Зависть: психологическая картина и методы диагностики: учебное пособие / Татьяна Викторовна Бескова. – Саратов: Наука, 2011. – 76 с.

3. Головин С. Ю. Словарь практического психолога / [Сост. С. Головин]. – Минск: Харвест, 1998. – 800 с.

4. Котова И. Б. Зависть как личностный феномен

/ И. Б. Котова // Ежегодник Российского психологического общества: Материалы 3-го Всероссийского съезда психологов. 25-28 июня 2003 в 8-ми томах. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. – С. 424.

5. Лабунская В. А. Зависть, безнадежность и надежда как способы преобразования бытия субъекта / В. А. Лабунская // Личность и бытие: субъектный подход. Личность как субъект бытия: теоретико-методологические основания анализа. – Краснодар: КГУ, Просвещение - Юг, 2005. – С. 120-137.

6. Мещеряков Б. Г. Большой психологический словарь / [Сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко]. – СПб.: прайм-Еврознак, 2004. – 672 с.

7. Муздыбаев К. К. Завистливость личности / К. К. Муздыбаев // Психологический журнал. – 2002. – Том 23. – № 6. – С. 38-50.

8. Муздыбаев К. К. Психология зависти / К. К. Муздыбаев // Психологический журнал. – 1997. – Том 18. – № 6. С. 3-12.

9. Ромек В. Г. Понятие уверенности в себе в современной социальной психологии / В. Г. Ромек // Психологический вестник. Выпуск 1. Часть 2. Ростов-

на-Дону: Изд-во РГУ, 1996. – С. 138-146.

10. Ромек В. Г. Тесты уверенности в себе // Практическая психодиагностика и психологическое консультирование / В. Г. Ромек. – Ростов-на-Дону: Ирбис, 1998. – С. 87-108.

11. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / Ольга Павловна Санникова. – Одесса: Хорс, 1995. – 364 с.

12. Спиноза Б. Избранные произведения: В 2-х т. / Б. Спиноза. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1957. – Т.1. – 630 с.

REFERENCES

1. Adler A. Science to live / Alfred Adler; [Translated from English]. – Kiev, Port-royal, 1997. – P. 56-60.

2. Beskova T. V. Envy: the psychological picture and methods of diagnostics: a training manual / Tatyana Vladimirovna Beskova. – Saratov: Nauka, 2011. – 76 p.

3. Golovin S. Yu. A Practical Psychologist's Dictionary / [S. Golovin compiled]. – Minsk: Kharvest, 1998. – 800 p.

4. Kotova I. B. Envy as a person's phenomenon / I. B. Kotova // The Russian psychological society's annual: The materials of the 3rd All-Russian Congress of Psychologists. 25-28 June 2003 in 8 volumes. St. Petersburg: St. Petersburg University publishing house, 2003. – 424 p.

5. Labunskaya V. A. Envy, hopelessness and hope as the subject's existence transformation / V. A. Labunskaya // A person and existence: a subjective approach. A person as a subject of existence: the theoretical and methodological bases of analysis. – Krasnodar: KSU, Prosveshcheniye-Yug, 2005. – P. 120-137.

6. Meshcheryakov B. G. Psychological Dictionary / [Compiled and edited by B. G. Meshcheryakov, V. Zin-

chenko]. – St. Petersburg: Praim-Yevroznak, 2004. – 672 p.

7. Muzdybaev K. K. A person's enviousness / K. K. Muzdybaev // The Psychological Journal. – 2002. – Vol.23.- №6. – P. 38-50.

8. Muzdybaev K. K. The psychology of envy / K. K. Muzdybaev // The Psychological Journal. – 1997. – Vol.18. - №6. – P. 3-12.

9. Romek V. G. The concept of self-reliance in modern social psychology / V. G. Romek // The psychological bulletin. Issue1. Part 2. Rostov-on-Don: RSU, 1996. – P. 138-146.

10. Romek V. G. Self-reliance Tests // Practical psycho-diagnostics and psychological consulting / V.G. Romek. – Rostov-on-Don: Irbis, 1998. – P. 87-108.

11. Sannikova O. P. Emotionality in the person's structure / Olga Pavlovna Sannikova. – Odessa: Khors, 1995. – 364 p.

12. Spinoza B. Selected works: In 2 volumes / B. Spinoza. – M.: State publishing house of political literature, 1957. – Vol.1. – 630 p.

А. Ф. Лисовенко

УВЕРЕННОСТЬ В СЕБЕ ЛИЦ С РАЗЛИЧНОЙ СКЛОННОСТЬЮ К ПЕРЕЖИВАНИЮ ЗАВИСТИ

В статье рассматриваются результаты теоретико-эмпирического исследования уверенности в себе лиц с разной спецификой склонности к переживанию зависти. Осуществлена попытка выделить психологические характеристики завистливых и независтливых личностей. Результаты качественного анализа показали, что завистливые лица с преобладанием реакции «зависть-неприязнь» демонстрируют высокий уровень социальной смелости и достаточно высокий уровень инициативы в социальных контактах, а лица с преобладанием реакции «зависть-уныние» имеют низкий уровень общей уверенности и средний уровень социальной смелости. В целом же у личностей, склонных к переживанию зависти, обнаружен достаточно низкий уровень уверенности в себе. Независтливые лица, напротив, имеют выраженную общую уверенность и инициативность в социальных контактах.

Ключевые слова: зависть, «зависть-неприязнь», «зависть-уныние», завистливость, уверенность в себе, неуверенность, самоуверенность.

A. F. Lisovenko

SELF-CONFIDENCE OF PERSONS WITH DIFFERENT PROPENSITY TO ENVY

The purpose of this article is to state the results of the theoretical and empirical research of self-confidence of persons with different inclination specificity to experience envy. This work distinguishes envy as an adequate or inadequate reaction, which appears in definite situations, and enviousness as a person's steady feature. T. V. Beskova considers envy as a reaction to be attitude to another person, stipulated by subjective estimation of his advantage in significant spheres. This attitude to another person is accompanied by a complex of negative emotions, self-advantage appraisal decline, and a wish to level this advantage. The article advances a supposition that inclination to experience envy may

be connected with self-reliance. To diagnose the inclination to experience envy T. V. Beskova's «Research methods of a person's enviousness» (RMPE) were used. They consist of two scales: «envy-enmity» and «envy-despondency» whose purpose is to reveal dominating states, emotions, and behavior ways of an envious subject. To diagnose self-reliance this research uses V. G. Romek's test «Self-reliance» which has three scales: social courage, initiative in social contacts, and self-reliance. As a result, the theoretical and empirical research of self-reliance of persons with different inclination specificity to experience envy has picked out psychological characteristics (psychological portraits) of envious and unenvious persons. The results of the qualitative analysis have showed that the envious person with the dominating reaction «envy-enmity» demonstrates a high level of social courage and quite a high level of initiative in social contacts. Persons with the predominant reaction «envy-despondency» have a low level of self-reliance and a medium level of social courage. On the whole, it has been revealed that a person inclined to experience envy has quite a low level of self-reliance. Unenvious persons, on the contrary, show a strongly marked self-reliance and initiative in social contacts. The findings confirm the supposition that inclination to experience envy may be connected with different degrees of self-reliance. The analysis of the connection between inclination to experience envy and self-appraisal and a person's self-attitude needs further scientific search.

Keywords: envy, «envy-enmity», «envy-despondency», enviousness, self-reliance, uncertainty, self-confidence.

Подано до редакції 11.12.2013